

Publicerad 2013-11-11 06:28 av © anakreon

...och ändå är det sant så anagga mig anamma...(G. Fröding) Årstidsbetingad novellrepris tillägnad Minkki
Historien om fru Alfredssons plötsliga försvinnande

Julen var i annalkande.

Min mor hade brandskattat sitt knappa kapital för att inhandla apelsiner, nötter och andra lyxvaror som annars knappast förekom i vårt hem

Hon var änka efter en tandläkare, ett faktum som antagligen innebar att mycket få människor insåg att vår familj levde på ständigt obestånd.

Men tandläkare Mossberg hade varit ”en glad skit”, som det uttrycktes i ordenskretsar. Honom bekymrade det föga om patienterna uteblev, bara han fick umgås med bröderna i de tre ordenssällskap han hedrade med sitt medlemskap.

”Jag har inte sett en käft på hela dagen” kunde han säga glatt när han kom hem från sin praktik för att dra på sig frack och insignier inför kvällens ordensmöte

När han så plötsligt avled i november 1946 visade det sig att dödsboet hade en skuld på drygt 84.000 kronor och kontanta tillgångar på elva kronor och tjugofem öre.

År 1946.

Jag törs inte ens gissa vad det hade betytt i dagens penningvärde.

Bland annat häftade dödsboet i skuld med hyran för vår rymliga lägenhet på Kungshöjd i centrala Göteborg; fyra rejäla rum samt jungfrukammare i ett välskött, halvmodernt tegelhus, byggt år 1908.

På den här tiden var det praktiskt taget omöjligt att sälja ett hyreshus om inte alla dess lägenheter var uthyrda.

Detta gjorde att hyresvärden, med en förment generös gest, efterskänkte den förfallna hyran mot löftet att fru Mossberg och hennes fyra barn bodde kvar.

Veckan efteråt sålde han fastigheten till en gulaschbaron som naturligtvis antog att hyresintäkten var lika välskött som fastigheten.

Mamma var alltså ensam med fyra barn och som lök på laxen familjens trogna alltiallo, fröken Annie, som anförtrrodde min mor att det var minst två år sedan hon fått sin senaste lön.

”Men jag stannar förstås ändå, och hjälper doktorinnan så gott jag kan”, sade hon, och klappade lite försagt mammas tårade kind.

"Doktorinnan", ja! Det uttrycket säger en del om klasskillnaderna i det svenska samhället. Var man gift med en tandläkare titulerades man "doktorinna", var man gift med en professor blev man "professorska".

Som kvinna förväntades man känna stor tillfredsställelse med att dväljas i denna skugga av virila titlar, som förmedlade föga eller intet av bärarens karaktär.

Som arbetslös änka insåg min mor dock snabbt att vackra titlar varken betalade hyror eller andra räkningar.

Fröken Annie tvingades flytta hem till sin fästman, en enarmad konstnär som huserade i en trivsamt ateljé i Arkaden, en klassisk sekelskiftesfastighet som var huvudet högre än de flesta andra byggnaderna inom den så kallade Vallgraven i Göteborg.

Min mor övergav sitt inventiösa sovrum och flyttade in i jungfrukammaren, vars enda fördel var att den låg granne med köket.

Vi fyra barn fick nu dela på det rum som tidigare bebotts av mina två äldre systrar. Övriga tre rum i lägenheten hyrdes ut i andra hand, oftast till människor som stannade en längre tid.

När den här historien inträffade hade vi hyresgäster i samtliga tre rum, säkerligen en förutsättning för de lyxiga inköp jag berättade om tidigare.

I mammas gamla rum bodde "Teknologen", en asketisk chalmerist vid namn Stig Henriksson. Utöver mammas trivsamma möbler i benvit bondrokoko kunde han glädja sig åt tillgången till en elektrisk skrivväxlare av märket "Luxor", en raritet som det bara lär ha tillverkats ett tjugofemtal exemplar av.

På denna maskin spelade Teknologen en tidig decemberdag en märklig 78-varvare som han inhandlat i London någon vecka tidigare.

Han påstod inför våra tvivlande öron att den märkliga melodin som spelades inom kort skulle bli en världsplåga. Kompositören var en dittills okänd österrikare med cittra som sitt huvudinstrument. Han hette Anton Karas och melodin han spelade kallades "Harry Lime Theme". Dess enda ursäkt var tydligen att den var ledmotiv i en film som hette "Den tredje mannen", regisserad av en lika ung som okänd man vid namn Orson Welles.

I balkongrummet, som tidigare varit min fars sovrum, huserade nu en hemlighetsfull man som vi ungar misstänkte var från Polen, Ungern eller någon annan del av Östeuropa. Han hette Maximilian Lipp, men föredrog att vi kallade honom för Onkel Max. Han var undergivet vänlig till fasonen och lånade ofta familjens telefon till viskande samtal som fördes på något utländskt språk vid min fars mörkboaserade ekskrivbord.

Min retfulla mellansyster imiterade honom ofta, men aldrig så att han hörde det. &Oorsäkta frooon, kan jag få looona telefooon& sa hon men adderade dessutom orden &for jag har piss i min meloon&; antagligen bara för att vi barn var lite osäkra på om den välvårdade utlänningen var fågel eller fisk. I skuggan av det andra världskriget frodades misstänksamheten mot det utländska, bland såväl vuxna som barn.

I det tredje rummet, vår förra matsal, hade nyligen Egon Kjerrman tillbringat några månader. Han skulle senar bli känd för hela svenska folket som mannen som sjöng "hellre än bra".

Han hade trivts bra hos oss, inte minst eftersom rummet han bebodde rymde att välstämt kammarpiano av märket Nyström & Son. Detta återhämtades dock, som dock, strax efter hans avflyttning, av en missnöjd pianohandlare som aldrig ens erhållit handpenning för instrumentet ifråga.

Sedan några nätter beboddes nu vår förra matsal av en parant dam som vid ankomsten presenterat sig som fru Adolfsson.

Fru Adolfsson hade anförtrött mamma att hon var i Göteborg för att besöka sin make som vistades på Härlanda Fängelse för någon mindre förseelse

Vi visste inte ens hennes förnamn, men det spelade ingen roll för myndigheterna krävde inte att mamma skulle anmäla hennes svenska gäster.

Men Onkel Max var naturligtvis registrerad och anmäld till vederbörande myndigheter. Och farbror Helge, sjökaptenen som återvänt till sin hustru i USA efter att ha gjort min mor med barn och givit mig en hundvalp i julklapp.

Men det är en annan historia om de år då vår lägenhet ständigt doftade av obadad vove, nytvättade lakan och exotiska herparfymers av skilda slag..

Hundvalpen var av rasen Shetland Sheepdog och hade i stamtavlan fått det aktningvärda namnet Lord Peter Wimsey (efter Dorothy Sayers&berömda romanfigur). Men vi kallade honom aldrig något annat än Prins.

Prins var alltså enligt stamtavlan en äkta dvärgcollie. Men han hade ofinheten att bli bra mycket större än vad som föreskrevs för rasen vilket föranledde min mor att uppsöka en veterinär för besiktning.

Efter att ha granskat jycken sa veterinären till min mor: &Hur många barn har fru Mossberg?& &Fyra stycken& sa min mor sanningsenligt.

”Och de barnen är förstås lika stora, allihop”, frågade veterinären gravallvarligt varefter min mor skyndsamt samlade ihop koppel, hund och självaktning och en smula generat lämnade den lilla djurkliniken.

Min mor var femton år yngre än min levnadsglade far och hade hukat i hans skugga i dussintalet år när han plötsligt lämnade det jordiska.

Det gjorde han, passande nog, morgonen efter Barbarafesten, den enda tillställning i ordenssällskapet Göta Par Bricole som välkomnade även ordensbrödernas häkta hälfter.

Nyss fyllda trettioett år stod min mor plötsligt ensam med fyra barn, skulder över öronen och med ytterst få verkliga vänner.

Det tycks mig som om, även idag, kvinnor som lever under en stark mansdominans sällan har tid eller ens lust att vårda sina egna vänskaper.

Bland mammas trogna vänner fanns dock en rundlagd liten dam vid namn Edith Hansson. Tant Edith, som vi barn kallade henne, måste haft en ängels tålamod, för hon var under en tid min pianolärarinna. Mina fingrar var så korta att jag endast med möda nådde över en hel oktav och mitt brutala anslag skulle fått känsligare musiker än Jan Johansson att tappa öronen av förtvivlan.

Tant Edith hade en lika rundlagd bror som var skådespelare. Han hette Douglas och hade bytt sitt efternamn till Håge. Många år senare blev han Lille Fridolf med större delen av svenska folket.

Men nu var Douglas Håge sedan många år en uppskattad del av geniet Karl Gerhards årligen återkommande nyårsrevyer. Dessa hade vanligen premiär på Lorensbergs Cirkus i Göteborg och min mor och far tillhörde ständigt premiärpubliken.

Det var en tradition.

En annan tradition var att Edith, Douglas och mina föräldrar tillsammans skulle äta julbord i restaurang Henriksbergs anrika kajuta någon av kvällarna före revypremiären.

För denna begivenhet hade restaurangen varje afton i december ett bord för fyra reserverat ända till klockan tio. Ty, som Douglas plägade uttrycka det, ”texterna förnyas flera gånger varje dag och ingen vet när Karl Gerhard anser att vi har repeterat färdigt”.

Tant Edit och min mamma var den sortens mycket nära vänner som jag tror att män ganska sällan blir.

De kunde sitta i timtal och utbyta förtroligheter, de gick tillsammans till Trädgårdsföreningen och Botaniska Trädgården och knyckte revor och skott, de utväxlade veckotidningar för att minska prenumerationskostnaderna, de kreerade vårhattar, de skapade tillsammans recept på nya exotiska maträtter

Ediths inventiösa kök och de sågs tidvis arm i arm i Stora Saluhallen, på jakt efter en välhängd rådjurssadel eller en nyrökt, gottländsk fårfiol.

Hattskapandet var en särskilt viktig del av deras umgänge.

Då flödade deras fantasi fritt och kreationerna var en nagel i ögat på den professionella modist på Södra Larmgatan som ständigt fick uppdraget att förverkliga de vackra skapelserna. I julbordstraditionen ingick att båda damerna skulle anlända i nya hattar som såväl min far som Douglas Håge förväntades höja till skyarna.

För tant Edith och hennes bor var det fullständigt självklart att traditionerna var mycket viktigare än tandläkarens fränfalle. Så plötsligt, samma decemberkväll som mamma laddat upp inför julen med frukter och nötter, ringde Edith och sa:

”Nu är det dags för Henriksberg, Brita! Släng på dig något hyfsat så hämtar vi dig i taxi om en halvtimme!”

Det har alltid förbluffat mig hur snabbt kvinnor kan bli färdigpyntade för en hastigt påkommen chans till en trivsamt kväll på lokal.

När telefonen utlöste larmet satt mamma i sin favoritfåtölj och målade tånaglarna.

Innan telefonluren hunnit stanna upp på klykan stod hon i badrummet och tvättade håret med ena handen och målade ögonfransarna med den andra.

Den gamla men effektiva värmelampan fick torka både hår och tånaglar innan den åter förpassades till sin plats i mammas garderob, strax intill en klänning i svart taftsidan som bedömdes vara för elegant för ett julbord.

Plagget fick denna kväll bli en mera färgglad lina som förmodades smälta in bra bland juldekorationerna.

En liten chick pillerburkshatt fick bli kronan på verket innan den svarta kaninpälsen flög på och man kunde höra hennes högklackade pumps klappa nedför trapporna till den väntande taxin.

Klockan var nu mycket och för oss barn var det sängdags.

Innan dess skulle dock hunden rastas, vilket min äldsta syster åtog sig.

Jag övervägde ett ögonblick att passa på att knycka några nötter, trots mammas skarpa order om att de inte fick röras före jul. Men nötknäpparnde är ju lite svårt att smyga med och risken för att någon skulle höra mig och skvallra var alltför stor.

Jag låg redan i min säng och läste ”De Tre Musketörerna” när jag plötsligt hörde det.

Knäppandet.

Precis det ljud jag själv varit för feg att åstadkomma.

”Aha”, tänkte jag. ”Det är syrran som kommit hem och nu står och käkar nötter trots morsans förbud”.

Men sängen var så varm och skön att jag låg kvar ändå, ända tills knäppandet blev så frekvent att jag trodde hon skulle göra slut på allt vårt julgodis.

Jag gick upp och öppnade dörren till hallen.

Hallampan avslöjade att det låg en tunn rökslöja över golvet.

Varken hunden eller min syster syntes till.

Jag följde röken genom serveringsgången och den förde mig till mammas stängda garderobsdörr.

Innanför den knäppte det och brakade och branden därinnanför var så kraftfull att den lyste orangeröd, rakt genom dörrskivan!

Elden var lös!

Jag bankade på dörren till fru Adolfssons rum, som låg närmast eldhärden, men hon var inte hemma.

Teknologen hade rest till Uppsala för att fira jul med sin familj och inte heller Max Lipp var i sitt rum.

Jag kastade mig på telefonen vars nummerskiva mamma försett med ett litet hänglås för att hindra icke önskade samtal.

Men jag hade lärt mig att knäppa fram telefonnummer med hjälp av knapparna i klykan, så snabbt hade jag ringt 90000 och anropat både polis och brandkår.

Från badrummet hämtade jag hinkvis med vatten som jag med all min tioåriga kraft slungade mot garderobsdörren – jag visste att jag inte borde öppna den för då kunde elden få mer syre och sprida sig ännu mer.

Brandgaserna stack i mina ögon och jag slant gång på gång på linoleumgolvet utanför garderoben där vattnet nu stod högt.

Ett hundskall berättade att min syster kommit hem och strax var vi två om att bekämpa elden.

Vi tog nu risken att öppna dörren och rusade om varandra med fyllda vattenhinkar i händerna.

Det visade sig att det mesta som brann var kläder; i trähyllorna och panelerna hade elden endast hunnit få ett ytligt grepp.

Samtidigt som vi hörde utryckningsfordonens sirener närma sig hade vi två ungar faktiskt lyckats få elden under någorlunda kontroll.

Mitt i förödelserna tronade syndabocken – den gamla värmelampan som mamma torkat sitt nytvättade hår med.

Mamma, ja!

Hon satt just i godan ro i Kajutan på Henriksbergs legendariska restaurang och njöt i fulla drag av deras generösa julbord.

Det enda smolket i hennes sällskaps trivsamma glädjebägare utgjordes av en kraftigt berusad man som med jämna mellanrum närmade sig deras bord för att berätta hur mycket han fullständigt avguudade Douglas Håge och att han inte skulle ge sig förrän denne intog Kajutans scen och drog en av sina lika berömda som begåvade monologer.

Ganymederna sökte vänligt men bestämt få beundraren att lämna skådespelaren ifred men han återkom hela tiden som ett dåligt samvete.

Till sist såg Douglas Håge nödsakad att reagera. I en paus mellan två julmelodier närmade han sig scenen och fick genast en varm applåd av restaurangens gäster.

Med mikrofonen i hand tackade han för uppmärksamheten och kallade sedan till sig den överförfriskade gästen.

”Ni har visat mig så mycket kärlek och uppskattning i afton, att jag måste få fråga vad ni heter”, sa Douglas Håge.

”Bengt Andersson”, ropade den berusade så att det dånade i högtalarna.

”får jag föreslå att vi lägger bort titlarna, Bengt!”, sade Douglas Håge, ett förslag som den berusade Bengt accepterade med tydlig stolthet.

”Nå, min käre Bengt Andersson”, fortfor Douglas Håge, ”får jag då lov att fråga dig vad du arbetar med?”

”Jag? Jag är kranmaskinist på Eriksbergs Mekaniska Verkstad”, sa Bengt Andersson lyckligt.

”Då, min bäste kranmaskinist, skulle jag gärna vilja veta om du vet vad som är skillnaden mellan arbetstid och fritid”, sa Douglas Håge.

Då spred sig ett roat sus bland den övriga publiken.

”Ja, arbetstid... de e ju när en jobbar...å fritid, ja, de e la som nu, ungefär”, blev svaret från en något konstnerad kranskötare.

”Just det”, sa Douglas Håge triumferande. ”Då frågar jag till sist, kranmaskinist Bengt Andersson, om du anser att den ena tjänsten är den andra värd?”

”Jaa...visst...”, sa kranskötaren trevande för nu började han antagligen ana ugglor i mossen.

”Gott!”, sa Douglas Håge. ”Då vet jag precis vad vi skall göra!

Jag ber hovmästaren att genast beställa en droska.

I den åker du och jag till Eriksberg och kör några varv med din lyftkran och därefter återvänder vi hit och då skall jag dra en av mina bästa monologer!”

Publiken skrattade för full hals men Bengt Andersson stod först alldeles stum.

Till slut sa han, med ett nästan gråtande tonfall:

”Men herregud, människa, ser du inte att jag är kanonfull!”

”Jovisst, men vem i all sin dar har sagt att jag är nykter?!”, sa Douglas Håge och lämnade därefter scenen under publikens jubel.

När han åter satt sig ner nalkades källarmästaren hans bord, fortfarande med tårar av skratt dröjande i ögonvråna.

”Det var en glimrande föreställning, herr Håge!”, sa källarmästaren.

”Som tack skall jag be att få bjuda på såväl mat och dryck, samt droska hem när ni och ert sällskap ätit färdigt!”

Föga anade min goda moder att hon skulle komma hem till en nyligen nedkämpad brandhärd som förtärt alla de kläder som hon inte, i detta ögonblick, prydde sin lekamen med.

Utanför vårt hus hade utryckningsfordonen samlats och skrämt upp alla hyresgäster i grannskapet.

Hjälmförsedda brandmän yxade upp golvet i mammas garderob för att frilägga trossbotten som misstänktes kunna dölja en eller annan glödhärd. Alla våra fönster stod på vid gavel för att vädra ut brandröken och i trapphusen rantade pyjamasklädda grannar upp och ner för att övertyga sig om att faran var överstånden.

En tjusig brandkapten kramade om, inte mej, men min tolvåriga syster som med lite god vilja kunde uppfattas som flera år äldre, för det rådiga ingripande som förhindrat en brand som kunde äventyrat livet på många av våra grannar.

I hallen väntade två uniformerade polismän på att få förhöra oss om anledningen till den dramatiska eldsvådan.

Varken min syster eller jag hade ännu insett värmelampans roll och efter en stund började poliserna fråga efter var de vuxna människor befann sig som lämnat oss barn ensamma i lägenheten.

Strax berättade vi om det traditionella julbordet med ”Farbror Douglas” samt att teknologen förmodligen vistades på en för oss okänd adress i Uppsala.

Var Maximilian Lipp befann sig hade vi verkligen ingen aning om och inte heller fru Adolfsson hade meddelat var hon ämnat tillbringa sin afton.

Poliserna stod där i hallen och noterade när plötsligt en nyckel sattes i låset på vår ytterdörr. När denna öppnades blottades en kvinna i medelåldern och svart kappa.

Då log jag lättat och sade till poliserna:

”Nej, men där är ju fru Adolfsson!”

Såväl poliserna som min syster och jag överraskades av fru Adolfssons reaktion för vid anblicken av polisuniformerna föll den märkliga damen avsvimmad till marken!

Vi hjälptes åt att bära in henne i sitt rum där vi lade henne på sin säng.

Därefter ringde poliserna till Henriksberg och avslutade på så sätt en julbordsfest som min mor aldrig skulle komma att glömma.

Påföljande dag väntade vi länge på att fru Adolfsson skulle ge ett livstecken ifrån sig.

På eftermiddagen rörde vi upp i den brandskakade garderoben så ljudligt vi vågade, bara för att störa den vilande damen, så att hon skulle ge sig till känna.

Prick klockan arton knackade min mor upprepade gånger på hennes dörr. När svaret uteblev öppnade vi dörren och kikade in i rummet.

Fru Adolsson var försvunnen.

Likaså alla de tillhörigheter hon tidigare använt för att ge vår gamla matsal ett intryck av hemkänsla och trivsamhet.

På ett hörn av matsalsbordet låg åttio kronor i form av nytryckta tiokronorsedlar. Antagligen var pengarna en ursäkt för den snabba avflyttningen.

Hursomhelst var slantarna ett utmärkt tillskott till mammas ansträngda julbudget och en hemförsäkring, som min far märkligt nog inte låtit förfalla, ersatte praktiskt taget hela hennes fördärvade garderob.

Vi hörde aldrig av fru Adolfsson igen. På nyåret fick vi veta att hennes make kom ifrån Örebrotrakten och att han på Härlanda Fängelse uttjänat ett åtta månaders straff för falskmynteri.

Men då var naturligtvis min mammas stackars tiokronorsedlar sedan länge spridda för vinden.

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren © anakreon med Poeter.se id #13189 innehar upphovsrätten